

службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного (терориста), а також погроза вчинення зазначених дій з тією самою метою [4].

Тобто поняття «тероризм» та розглянуті категорії є співвідношенням цілого і частини, де частини – це взаємопов'язані елементи, що у сукупності найбільш повно характеризують ціле. В свою чергу вчинення терористичного акту виступає як кінцевий результат тероризму та характеризується конкретною метою – здійснити вплив на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, службовими особами цих органів, об'єднаннями громадян, юридичними особами, або привернення уваги громадськості до певних політичних, релігійних чи інших поглядів винного. Метою ж більшості злочинів терористичного спрямування є вчинення терористичного акту або сприяння його вчиненню. Отже кінцева мета тероризму, як соціально-політичного явища, має співпадати з кінцевою метою вчинення терористичного акту, що потребує узгодження норм КК України та Закону України «Про боротьбу з тероризмом».

Список бібліографічних посилань

1. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні : аналіт. доп. / О. О. Резнікова, А. О. Місюра, С. В. Дрьомов, К. Є. Войтовський ; за заг. ред. О. О. Резнікової. Київ : НІСД, 2017. 60 с.
2. Про боротьбу з тероризмом : закону України від 20.03.2003 № 638-IV // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15> (дата звернення: 06.03.2019).
3. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : закон України від 14.10.2014 № 1702-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18> (дата звернення: 06.03.2019).
4. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 06.03.2019).
5. Ємельянов В. П. Понятійний апарат у сфері правової протидії тероризму: теоретичне та практичне значення. *Форум права*. 2011. № 1. С. 348–361. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2011_1_58.pdf (дата звернення: 06.03.2019).
6. Фесенко Є. В. Проблеми кримінально-правової протидії тероризму в Україні. *Часопис Академії адвокатури України*. 2014. Т. 7, № 4. С. 72–76.

Одержано 11.03.2019

УДК 343.9(477)

Ірина Олександрівна БАНДУРКА,

доктор юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права і кримінології факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ГРОМАДСЬКОЇ МОРАЛЬНОСТІ

Серед негативних явищ у сфері захисту конституційних прав і свобод громадян України останнім часом звертають на себе увагу проблеми із забезпеченням особистої недоторканності, свободи, честі та гідності людини. Особливе занепокоєння викликає не лише той факт, що в Україні протягом досить тривалого часу спостерігається стійка тенденція до існування доволі високого рівня насильницької та агресивної злочинності у сфері забезпечення громадського порядку та охорони моральності, але й значне поширення порівняно нових видів злочинних проявів.

Відповідно до ст. 3 Конституції України «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю» [1]. Це, в свою чергу, потребує не лише вдосконалення чинного законодавства, але і правозастосовної практики в найбільш актуальних, проблемних випадках. Одним з таких пріоритетних питань є протидія злочинам проти громадського порядку і моральності, які викликають особливу стурбованість

населення, бо у сучасному суспільстві має місце певна тенденція до падіння морально-духовної культури, що обумовлено низкою факторів, таких як аномія, еклектичне змішування елементів різних культур, комерціалізація значної частини суспільних благ, проникнення елементів кримінальної субкультури до масової культури.

Наразі є підстави вести мову про феномен звикання до злочинності, призонізацію значної частини населення України. Окремою проблемою постає відсутність належного контролю з боку держави та громадськості за інформаційним простором, в якому все дедалі частіше знаходить своє поширення продукція, що пропагує культ насильства та жорстокості, расової нетерпимості, порнографія. Подальше розбещення потреб та падіння моральності призвело до збільшення попиту на відповідну продукцію кримінального походження: порнографію (в тому числі дитячу), проституцію; з'явилися нові форми рабства, знаходить своє подальше поширення транснаціональна та організована злочинність, отримуючи надприбутки від деградації духовної сфери життєдіяльності українського суспільства та, врешті-решт, втрати національної ідентичності й високоморальної самобутності.

Необхідною умовою функціонування України як нової держави є входження її в міжнародне співтовариство. Але це тягне за собою і появу певних соціально-економічних, політичних, юридичних та морально-етичних проблем та зобов'язань, серед яких певне значення мають зобов'язання у зв'язку з приєднанням України до міжнародних конвенцій та інших документів, прийнятих у зв'язку з необхідністю об'єднання зусиль держав у боротьбі зі злочинами проти громадського порядку і моральності.

Громадський порядок охоплює систему суспільних відносин, урегульованих нормами права та іншими соціальними нормами (мораль, звичаї, традиції), що забезпечують спокійні умови життя населення, повагу до суспільної моралі, до честі і гідності громадян і нормальну діяльність підприємств, установ та організацій. Моральність, як складова громадського порядку, проявляється в добровільному самостійному узгодженні почуттів, прагнень та дій членів суспільства з почуттями, прагненнями та діями співвітчизників, з інтересом та гідністю усього суспільства в цілому.

Моральність, як об'єкт кримінально-правового захисту, виконує функції забезпечення соціально-психологічного здоров'я суспільства; створює психологічний механізм стримування громадян від вчинків, які суперечать нормам загального співіснування, а отже, є основою для підтримання законності та правопорядку в країні.

Таким чином, громадська моральність – це всеосяжна категорія, яку утворює система соціальних норм (принципів, поглядів, уявлень), які виникають як безпосереднє відображення умов суспільного життя у свідомості людей у вигляді певних категорій, що регулюють міжособистісне спілкування та поведінку людей з метою забезпечення єдності особистих та колективних інтересів.

Згідно чинного Кримінального кодексу України до злочинів проти громадської моральності відносять: посягання на основні моральні принципи і цінності у сфері духовного і культурного життя суспільства (статті 297, 298, 299 і 300 КК); посягання на основні принципи моральності у сфері статевих відносин (статті 301, 302 і 303 КК); посягання на основні принципи моральності у сфері морального і фізичного розвитку неповнолітніх (ч. 2 ст. 299, частини 2 і 3 ст. 300, частини 2 і 3 ст. 301, ч. 3 ст. 302, ч. 3 і 4 ст. 303, ст. 304 КК) [2].

Особливе місце в цій системі посідають злочини проти моральності у сфері статевих відносин, що включають такі діяння як: ввезення в Україну творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру з метою збуту чи розповсюдження або їх виготовлення, зберігання, перевезення чи інше переміщення з тією самою метою, або їх збут чи розповсюдження, примушування до участі в їх створенні, а також ті самі дії, вчинені щодо творів, зображень або інших предметів порнографічного характеру, що містять дитячу порнографію (ст. 301 КК); створення або утримання місць розпусти і звідництво (ст. 302 КК); сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією (ст. 303 КК) [2].

Тобто у буквальному розумінні до злочинів проти моральності слід включати такі злочини, які сприяють зайняттю проституцією або іншими аморальними діями сексуального характеру, при цьому переважно мається на увазі сексуальна експлуатація. Проте ст. 149 КК України, яка встановлює відповідальність за торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини, вчинені з метою експлуатації, у примітці 1 роз'яснює, що під експлуатацією людини в цій статті

слід розуміти всі форми сексуальної експлуатації, використання в порнобізнесі, примусову працю або примусове надання послуг, рабство або звичаї подібні до рабства, підневільний стан, залучення в боргову кабалу, вилучення органів, проведення дослідів над людиною без її згоди, усиновлення (удочеріння) з метою наживи, примусову вагітність, втягнення у злочинну діяльність, використання у збройних конфліктах тощо[2]. Отже під експлуатацією перш за все розуміється сексуальна експлуатація і використання в порнобізнесі.

Порнографія, проституція і торгівля людьми розглядаються як складові сексуальної експлуатації і на міжнародному рівні, особливо, коли мова йде про дітей та підлітків. Так, на це прямо вказується в преамбулі Рекомендації № R (91)11 Комітету Міністрів Ради Європи державам – членам відносно експлуатації сексу з метою наживи, порнографії, проституції, торгівлі дітьми і неповнолітніми від 9 вересня 1991 року та рекомендовані міри, які стосуються дитячої порнографії, які стосуються дитячої і підліткової проституції, які стосуються торгівлі дітьми та неповнолітніми [3]. Також Факультативний протокол до Конвенції про права дитини, який стосується дитячої проституції і дитячої порнографії від 1 січня 2000 року, в ст. 1 прямо вказує: «Держави-учасниці забороняють торгівлю дітьми, дитячу проституцію і дитячу порнографію, як це передбачено цим Протоколом» [4]. Тобто торгівлю людьми, вчинену з метою сексуальної експлуатації або використання в порнобізнесі можливо також розглядати як однотипний злочин щодо злочинів, передбачених статтями 301, 302, 303 КК України.

Відносна поширеність і певна несприятлива динаміка злочинів проти громадської моральності свідчать, по-перше, про міцність позицій елементів організованої злочинності, яка охоплює своїм впливом значну частину державного апарату, по-друге, наявність значного попиту серед населення на кримінальну продукцію та послуги, коло яких окреслені у наведених вище статтях КК України. Доступність і дешевизна транспортування «живого товару» з Центральної та Східної Європи до країн Західної Європи, величезні прибутки обумовили монополізацію цього виду злочинної діяльності з боку організованої злочинності.

Тож комплексна підготовка фахівців правоохоронних органів нової генерації, здатних організувати і здійснити ефективну протидію злочинам проти громадської моральності, є досить актуальною. Адже сьогодні існує гостра потреба у вивченні системи злочинів проти моральності, основ кримінально-правової боротьби і кримінологічного запобігання цим злочинам, проблем виявлення, розкриття і формування видової методики розслідування, запропонування практичним працівникам правоохоронних органів певних алгоритмів дій у типових ситуаціях, розробки та пристосування новітніх методів, прийомів і засобів до потреб оперативно-слідчої практики.

Тому порушена проблематика є соціально значущою та затребуваною практикою правоохоронної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (дата звернення: 03.03.2019).
2. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 03.03.2019).
3. Рекомендація № R(91)11 Комітету міністрів державам-членам стосовно експлуатації сексу з метою наживи, порнографії, проституції, торгівлі дітьми та неповнолітніми : від 09.09.1991 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_046 (дата звернення: 03.03.2019).
4. Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції і дитячої порнографії : від 01.01.2000 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_b09 (дата звернення: 03.03.2019).

Одержано 11.03.2019